

WSPIERANIE PROJEKTÓW Z EDUKACJI EKOLOGICZNEJ PRZEZ NFOŚiGW. REKORDOWE DOTACJE NA EDUKACJĘ

Krzysztof Walczak

Streszczenie. Największą w Polsce instytucją, która finansuje projekty w dziedzinie edukacji ekologicznej jest Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W ostatnich latach budżet NFOŚiGW na dotowanie projektów i przedsięwzięć edukacyjnych został trzykrotnie powiększony. Na lata 2010–2012 Narodowy Fundusz przyjął Program Priorytetowy „Edukacja ekologiczna”, który jest podstawowym dokumentem dla potencjalnych wnioskodawców i beneficjentów NFOŚiGW. Celem programu jest promowanie zasad zrównoważonego rozwoju, podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczeństwa oraz profilaktyka zdrowotna dzieci i młodzieży z obszarów, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska. Artykuł prezentuje także przegląd projektów edukacyjnych współfinansowanych przez NFOŚiGW w minionych dwóch dekadach.

Słowa kluczowe: Edukacja ekologiczna, finanse

SUPPORTING PROJECTS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION BY NFOŚiGW. RECORD BREAKING FUNDING FOR EDUCATION

Abstract. Poland's largest institution that finances projects in the field of environmental education is the National Fund for Environmental Protection and Water Management (NFOŚiGW). In recent years, the NFOŚiGW budget for subsidizing projects and education has been increased three-fold. For 2010–2012 the National Fund adopted The Priority Programme “Environmental Education”, which is the basic document for potential applicants and beneficiaries of NFOŚiGW. The programme aims to promote the principles of sustainable development, raising awareness and shaping public environmental attitudes and health prevention for children and teenagers from areas where environmental quality standards are exceeded. The article presents an overview of education projects financed by NFOŚiGW in the past two decades.

Keywords: environmental education, finance

Wstęp

Nie ma w Polsce drugiej takiej instytucji, która może poszczycić się tak imponującym poziomem dofinansowania udzielonego potężnej grupie podmiotów realizujących konkretne programy i przedsięwzięcia w edukacji ekologicznej. Ta bardzo trudna dziedzina działalności Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej objęta jest wyjątkowym priorytetem. Bez prawidłowo prowadzonej edukacji ekologicznej społeczeństwa wiele z przedsięwzięć inwestycyjnych w ochronie środowiska nie zyskałoby wystarczającego wsparcia społecznego. Nie byłoby sukcesu w wielu trudnych dziedzinach ekologii. Z drugiej strony, wspieranie przedsięwzięć edukacyjnych przez instytucję państwową, jest trudne i pracochłonne. Wymaga bowiem sumiennej pracy z podmiotami, które nie zawsze łatwo poddają się wymiernej ocenie efektu ekologicznego i prostemu wyliczeniu optymalnego efektu ekonomicznego, np. z organizacjami pozarządowymi. Skutki i efekty działań edukacyjnych nie zawsze dadzą się przeliczyć na złotówki, ubrać w tabelaryczne sprawozdania. Z drugiej strony – bezwzględna dbałość i sumienność w rozliczaniu każdej publicznej złotówki powierzonej Narodowemu Funduszowi każe traktować podmioty realizujące zadania edukacyjne nie mniej skrupulatnie, niż np. jednostki samorządowe czy przedsiębiorstwa. To trudne i nie zawsze wszyscy to rozumieją.

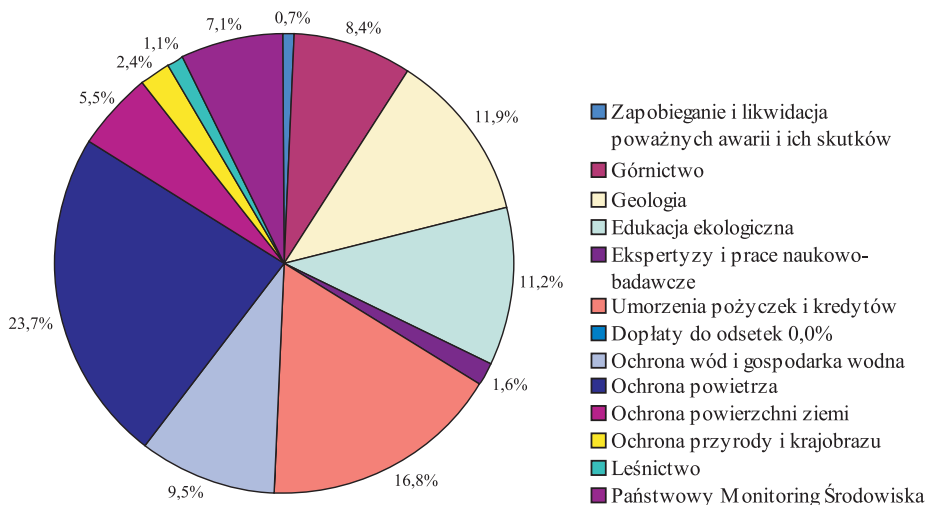

Fot. 1. Narodowy Fundusz nie tylko dofinansowuje kampanie edukcyjne, ale jest także obecny na większości dużych imprez i wydarzeń związanych z edukacją ekologiczną społeczeństwa (fot. K. Walczak)

Photo 1. National Fund does not only subsidizes educational campaigns, but is also present in most of major events related to the ecological education of society

Prawie 300 mln zł na eko-edukację

Procentowy udział edukacji ekologicznej w całości finansowania ochrony środowiska przez Narodowy Fundusz od wielu lat oscylował na poziomie około 1,5-1,6%, ale za to w ilości podpisanych i zrealizowanych umów edukacja jest na pierwszym miejscu. Początki były skromne, bo w 1990 r. zawarto jedynie sześć pierwszych umów dotacyjnych w dziedzinie edukacji ekologicznej. Z czasem ta lista się rozszerzała i w ostatnich latach corocznie zawierano średnio od 150 do nawet ponad 200 umów dotacji w edukacji ekologicznej. W latach 1989–2008 w dziedzinie edukacji ekologicznej Narodowy Fundusz zawarł prawie 3 tysiące umów przeznaczając na dotacje ponad 300 mln zł. Wartość zrealizowanych w ten sposób projektów przekracza 800 mln zł. Na wspieranie ogólnopolskich programów edukacyjnych i kampanii informacyjno-promocyjnych, wydawanie książek, broszur, gazet, czasopism, doposażenie w sprzęt i pomoce dydaktyczne centrów edukacji ekologicznej, wyższych uczelni, produkcję filmów i telewizyjnych programów edukacyjnych, organizację konferencji, szkoleń, olimpiad, targów, wystaw i innych imprez o charakterze edukacyjnym oraz wspieranie profilaktyki zdrowotnej dzieci z rejonów największego zagrożenia ekologicznego Narodowy Fundusz wydawał średniorocznie 20–25 mln złotych.

Ryc. 1. Udział edukacji ekologicznej w finansowaniu ochrony środowiska przez NFOŚiGW w 2008 roku

Fig. 1 The share of environmental education in financing environmental protection by NFOŚiGW in 2008

Znacząca zmiana nastąpiła w 2009 r., w pierwszym roku obowiązywania nowej Strategii NFOŚiGW rozpisanej na lata 2009–2012. W 2009 r. na dofinansowanie projektów z dziedziny edukacji ekologicznej Narodowy Fundusz wydatkował ponad 50 mln zł. Tak wysoki i systematycznie rosnący poziom finansowania działań edukacyjnych będzie utrzymany także w latach kolejnych. W grudniu 2009 r. Rada Nadzorcza NFOŚiGW przyjęła bowiem Program Priorytetowy „Edukacja ekologiczna”, w którym na kolejne lata przewidziano budżet w wysokości: 58,5 mln zł na 2010 rok, 65 mln zł na rok 2011 i 70 mln zł na rok 2012. W ten sposób Narodowy Fundusz ugruntowuje swoją pozycję największego źródła finansowania edukacji ekologicznej w Polsce.

Celem Programu Priorytetowego „Edukacja ekologiczna” jest promowanie zasad zrównoważonego rozwoju, podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczeństwa oraz profilaktyka zdrowotna dzieci i młodzieży z obszarów, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska.

Program Priorytetowy „Edukacja ekologiczna” na lata 2010–2012

Program dzieli się na następujące priorytety i działania:

Priorytet A. Wspieranie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju w tym gospodarki wodnej. Celem tego priorytetu jest promowanie w społeczeństwie zasad zrównoważonego rozwoju, w tym gospodarki wodnej, kształtowanie postaw proekologicznych oraz zwiększanie świadomości ekologicznej społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży.

W ramach priorytetu dofinansowanie mogą uzyskać przedsięwzięcia z szerokiego zakresu zagadnień związanych z ochroną środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem tematyki priorytetowej tj.:

- Działań promujących realizację zasad zrównoważonego rozwoju i polityki ekologicznej państwa;
- Zagadnień związanych ze zmianami klimatu;
- Zagadnień związanych z racjonalnym gospodarowaniem energią;
- Zagadnień promujących sieć obszarów chronionych Natura 2000;
- Zagadnień związanych z gospodarką odpadami ze szczególnym uwzględnieniem selektywnej zbiórki odpadów i recyklingu;
- Zagadnień związanych z ochroną wód i gospodarką wodną;
- Zagadnień związanych z ochroną powietrza;
- Zagadnień związanych z biokomponentami i paliwami ciekłymi.

W ramach tego priorytetu wsparcie mogą uzyskać projekty zgłaszane do dofinansowania w następujących działaniach:

A.1) *Rozwój bazy służącej edukacji ekologicznej realizowanej przez parki narodowe, parki krajobrazowe, leśne kompleksy promocyjne, wiodące w regionie centra edukacji ekologicznej, ośrodki prowadzące edukację ekologiczną szczególnie istotne w skali kraju oraz inne ośrodki edukacyjne, a także wspieranie realizowanych przez te ośrodki programów edukacyjnych*

Celem tego działania jest podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa poprzez rozwój bazy służącej realizacji programów edukacyjnych w kwalifikowanych ośrodkach edukacji ekologicznej, tzn. jednostkach dysponujących odpowiednim zapleczem dydaktycznym, posiadających profesjonalnie przygotowane programy edukacyjne oraz wysoko wykwalifikowaną kadrę do ich realizacji. Miarą efektu ekologicznego projektów zgłaszanych do dofinansowania w ramach tego działania jest liczba osób, które wezmą udział w działaniach edukacyjnych realizowanych przez dany ośrodek w skali roku.

A.2) *Wspieranie realizacji programów edukacyjnych w zakresie aktywnej edukacji ekologicznej oraz w ramach kampanii informacyjno-promocyjnych*

Celem tego działania jest podnoszenie świadomości ekologicznej poprzez wspieranie realizacji projektów – kampanii i programów aktywnej edukacji – o dużym zasięgu, docierających do szerokiego kręgu odbiorców, wielozadaniowych, wykorzystujących różnorodne narzędzia, w tym media i najnowsze techniki.

A.3) *Wspieranie realizacji filmów, cyklicznych programów telewizyjnych i radiowych, emitowanych na antenie ogólnopolskiej*

Celem tego działania jest informowanie o ważnych problemach dotyczących ochrony środowiska i przyrody oraz zwiększenie skuteczności działań edukacyjnych ze szczególnym uwzględnieniem młodego pokolenia, poprzez emisję filmów, programów i spotów na ogólnopolskiej antenie telewizyjnej i radiowej.

A.4) *Wspieranie produkcji pomocy dydaktycznych*

Celem działania jest wspieranie produkcji pomocy dydaktycznych wpływających na podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zwłaszcza dzieci i młodzieży oraz związanych z nimi działań edukacyjno-promocyjnych.

A.5) *Wspieranie promocji zagadnień związanych z ochroną środowiska oraz edukacji prowadzonej na łamach prasy*

Celem działania jest promocja zagadnień związanych z ochroną środowiska oraz wspomaganie programów edukacyjnych poprzez dofinansowanie prasy.

A.6) *Wspieranie działalności wydawniczej wspomagającej edukację ekologiczną*

Celem działania jest edukacja ekologiczna społeczeństwa realizowana poprzez dofinansowanie produkcji wydawnictw książkowych, wydawnictw multimedialnych (płyty CD, publikacja w Internecie) oraz produkcję folderów, plakatów i broszur.

A.7) *Wspieranie ponadregionalnych projektów szkoleniowych dla wybranych grup społecznych i zawodowych, mające na celu podnoszenie kwalifikacji i kształtowanie świadomości w zakresie zrównoważonego rozwoju*

Celem działania jest wspieranie kompleksowych programów szkoleniowych, których efektem jest podnoszenie świadomości ekologicznej oraz umiejętności metodycznych określonych grup zawodowych i społecznych.

A.8) *Wspieranie konferencji i seminariów o zasięgu krajowym i międzynarodowym, szczególnie istotnych dla realizacji polityki ekologicznej państwa*

Celem działania jest wspieranie konferencji i seminariów o zasięgu krajowym i międzynarodowym, podejmujących tematykę priorytetową, szczególnie istotnych dla realizacji polityki ekologicznej państwa.

A.9) *Wspieranie konkursów i przedsięwzięć upowszechniających wiedzę ekologiczną*

Celem działania jest wspieranie przedsięwzięć nieinwestycyjnych, mających na celu podnoszenie świadomości ekologicznej poprzez udział w konkursach i olimpiadach tematycznych oraz upowszechnianie wiedzy w tym zakresie. Odbiorcą przedsięwzięć ma być ogół społeczeństwa, a w szczególności dzieci i młodzież.

Fot. 2. Zawsze na początku roku odbywają się w NFOŚiGW szkolenia i warsztaty dla podmiotów, które planują projekty edukacyjne i zamierzają ubiegać się o dofinansowanie ze środków Narodowego Funduszu (fot. K. Walczak)

Photo 2. Always at the beginning of the year in NFOŚiGW there are held trainings and workshops for those who plan educational projects and intend to apply for grants from the National Fund

Priorytet B. Wspieranie działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej dzieci i młodzieży z obszarów, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska

Celem priorytetu jest wspieranie działań monitorujących stan zdrowia dzieci i młodzieży z obszarów, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska, oraz działań redukujących skutki narażenia dzieci i młodzieży na zagrożenia środowiskowe, które mogą mieć negatywny wpływ na ich zdrowie i rozwój.

Kiedy nabór i dla kogo dotacja?

W Programie Priorytetowym „Edukacja ekologiczna” nabór wniosków odbywa się w trybie konkursowym. Terminy naboru i rozpatrywania wniosków publikowane są na stronie internetowej NFOŚiGW – www.nfosigw.gov.pl

Formą dofinansowania stosowaną przez NFOŚiGW w tym programie jest przede wszystkim dotacja. W szczególnych przypadkach, na wniosek podmiotu, który realizuje przedsięwzięcie, Zarząd Narodowego Funduszu może postanowić o wypłacie części dofinansowania w formie zaliczki.

Ile można uzyskać?

Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 100 tys. zł, wyjątek stanowią przedsięwzięcia zgłaszane do dofinansowania w ramach działania A.5 (konkursu prasowego), działania A8 (konferencje i seminaria) oraz przedsięwzięcia kwalifikujące się do dofinansowania ze środków pochodzących z opłat produktowych lub opłat związanych z Ustawą o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (tam minimalna kwota dofinansowania wynosi 50 tys. zł).

Maksymalny poziom dofinansowania ze środków NFOŚiGW jest zróżnicowany w zależności od poszczególnych priorytetów oraz działań i wynosi:

Priorytet A. Wspieranie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym gospodarki wodnej

Działanie A.1) Rozwój bazy służącej edukacji ekologicznej realizowanej przez parki narodowe, parki krajobrazowe, leśne kompleksy promocyjne, wiodące w regionie centra edukacji ekologicznej, ośrodki prowadzące edukację ekologiczną szczególnie istotne w skali kraju oraz inne ośrodki edukacyjne, a także wspieranie realizowanych przez te ośrodki programów edukacyjnych

Maksymalny poziom dofinansowania:

- 1) ośrodki edukacyjne parków narodowych, ośrodki szczególnie ważne w skali kraju i ośrodki edukacyjne parków krajobrazowych – do 80% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/zadania;
- 2) ośrodki Lasów Państwowych funkcjonujące na terenach leśnych kompleksów promocyjnych i wiodące w regionie centra edukacji ekologicznej – do 70% kosztów kwalifikowanych zadania;

3) inne ośrodki prowadzące edukację ekologiczną – do 50% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/zadania;

Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń.

Działanie A.2) *Wspieranie realizacji programów edukacyjnych w zakresie aktywnej edukacji ekologicznej oraz w ramach kampanii informacyjno-promocyjnych*

Maksymalny poziom dofinansowania – do 90% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/zadania. Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń.

Działanie A.3) *Wspieranie realizacji filmów, cyklicznych programów telewizyjnych i radiowych, emitowanych na antenie ogólnopolskiej*

Maksymalny poziom dofinansowania – do 60% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/zadania. Maksymalna kwota dofinansowania – do 300 000,00 zł.

Działanie A.4) *Wspieranie produkcji pomocy dydaktycznych*

W ramach tego działania dofinansowywane są tylko pomoce dydaktyczne dystrybuowane nieodpłatnie. Maksymalny poziom dofinansowania – do 50 % kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/ zadania. Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń.

Działanie A.5) *Wspieranie promocji zagadnień związanych z ochroną środowiska oraz edukacji prowadzonej na łamach prasy*

Maksymalny poziom dofinansowania:

1) Kategoria I – do 50% kosztów kwalifikowanych wydania wkladki o objętości do 4 kolumn w numerze.

Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń;

2) Kategoria II – do 40% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/zadania.

Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń;

3) Kategoria III – do 40% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/zadania.

Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń;

4) Kategoria IV – do 50% kosztów kwalifikowanych wydania wkladki o objętości do 4 kolumn w numerze.

Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń.

Działanie A.6) *Wspieranie działalności wydawniczej wspomagającej edukację ekologiczną*

W ramach tego zadania dofinansowywane są tylko wydawnictwa dystrybuowane bezpłatnie.

Maksymalny poziom dofinansowania – do 80% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia zadania. Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń.

Działanie A.7) *Wspieranie ponadregionalnych projektów szkoleniowych dla wybranych grup społecznych i zawodowych, mające na celu podnoszenie kwalifikacji i kształtowanie świadomości w zakresie zrównoważonego rozwoju*

Maksymalny poziom dofinansowania – do 80% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/zadania. Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń.

Działanie A.8) *Wspieranie konferencji i seminariów o zasięgu krajowym i międzynarodowym, szczególnie istotnych dla realizacji polityki ekologicznej państwa*

Maksymalny poziom dofinansowania – do 80% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/zadania. Maksymalna kwota dofinansowania – do 100 000,00 zł.

Działanie A.9) *Wspieranie konkursów i przedsięwzięć upowszechniających wiedzę ekologiczną*

Maksymalny poziom dofinansowania – do 90% kosztów kwalifikowanych konkursu/przedsięwzięcia. Maksymalna kwota dofinansowania – do 300 000,00 zł.

Priorytet B. *Wspieranie działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej dzieci i młodzieży z obszarów, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska*

Maksymalny poziom dofinansowania – do 80% kosztów kwalifikowanych przedsięwzięcia/zadania. Maksymalna kwota dofinansowania – bez ograniczeń.

Kto może starać się o dotację?

Narodowy Fundusz otwarty i dostępny jest dla wszystkich beneficjentów. O środki wspierające projekt w edukacji ekologicznej może ubiegać się każdy podmiot podejmujący realizację przedsięwzięć lub zadań określonych w ustawie Prawo ochrony środowiska (niezależnie od ich formy prawnej).

Jedynie dla działania A.1) o dofinansowanie mogą ubiegać się wyłącznie:

- 1) wiodące w regionie centra edukacji ekologicznej – podmioty prowadzące ośrodki, które pełnią rolę ośrodków animujących działania mające na celu podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa w regionie, na terenie którego działają, posiadające rekomendację władz wojewódzkich lub samorządowych;
- 2) ośrodki prowadzące edukację ekologiczną, szczególnie istotne w skali kraju – tj. ośrodki działające: przy instytucjach statutowo zajmujących się prowadzeniem ochrony przyrody, przy muzeach przyrodniczych, przy instytutach badawczo-rozwojowych, instytutach naukowych i uczelniach wyższych (ośrodki winny być rekomendowane przez Ministra Środowiska);
- 3) ośrodki edukacyjne parków narodowych – parki narodowe;
- 4) ośrodki edukacyjne parków krajobrazowych – parki krajobrazowe znajdujące się na obszarach włączonych do sieci NATURA 2000. Dofinansowanie ze środków Narodowego Funduszu dotyczyć może tylko wiodących ośrodków wskazanych przez Ministra Środowiska;
- 5) ośrodki Lasów Państwowych funkcjonujące na terenie leśnych kompleksów promocyjnych – nadleśnictwa, na terenie których znajdują się ośrodki wskazane

przez Generalną Dyрекcyję Lasów Państwowych (do dofinansowania ze środków Narodowego Funduszu). Dofinansowanie ze środków Narodowego Funduszu dotyczyć może, w danym roku, tylko jednego z działających na terenie określonego kompleksu promocyjnego ośrodków;

6) inne ośrodki prowadzące edukację ekologiczną.

Przegląd projektów edukacyjnych współfinansowanych przez NFOŚiGW

Aktywna edukacja

W bilansie 20 lat działania Narodowego Funduszu prawie jedna trzecia środków przeznaczona została na wspieranie aktywnej edukacji ekologicznej. Uczestnicy konkretnych programów prowadzą własne obserwacje środowiska, wykonują proste pomiary i analizy, sporządzają raporty i przekazują je władzom samorządowym. Aktywny udział w programach edukacyjnych ma uświadomić młodzieży i dorosłym, że każdy człowiek swoim zachowaniem wpływa na środowisko i jest odpowiedzialny za jego obecny i przyszły stan a także jakość życia następnych pokoleń. Wśród setek inicjatyw wspieranych przez NF w ramach programu aktywnej edukacji ekologicznej, do najatrakcyjniejszych należały lub należą m.in.: „Rady na odpady”, „Czysta Wisła i rzeki Przymorza”, „Program Badania Jakości Wód – GREEN”, „Obserwator wybrzeża Europy”, „GLOB”, „Krań” i „Paszport do przyszłości”, „Bocian”, „Szkoły dla ekorozwoju”, „www-agenda 21.pl”, „Program młodzieżowych ekozespołów” czy też „Zielony Certyfikat”.

Program ekozespołów Fundacji GAP

Od początku realizacji programu, czyli od 1999 r. Narodowy Fundusz współfinansuje program młodzieżowych kampanii działań ekologicznych (program ekozespołów), który realizowany jest przez Fundację GAP Polska stowarzyszoną z międzynarodową siecią Global Action Plan International. Do GAP International należy 14 krajów, które mają długą tradycję wdrażania programu zrównoważonego stylu życia w gospodarstwach domowych, szkołach i firmach. Zasadniczym celem działań podejmowanych przez GAP jest motywowanie mieszkańców do podejmowania na co dzień świadomych i wymiernych działań na rzecz ochrony zasobów środowiska. GAP umacnia także społeczeństwo obywatelskie, które kształtuje rzeczywistość w kierunku zrównoważonego rozwoju. Dotychczas zawarto 8 umów na łączną kwotę 1,2 mln zł, aktualnie rozpoczyna się 9 edycja programu, również wspierana przez NFOŚiGW. Bezpośrednim celem programu jest kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego żyjącego według zasad zrównoważonego rozwoju: zmiana postaw i nawyków uczniów oraz ich rodziców

prowadzących do ograniczenia marnotrawstwa zasobów, podniesienia jakości środowiska oraz upowszechnienia zdrowego stylu życia. W wymiarze globalnym działania podejmowane w ramach programu mają służyć przeciwdziałaniu globalnemu ociepleniu, dlatego szczególnie nacisk jest położony na prowadzenie audytu energetycznego w szkole i sukcesywne zmniejszanie zużywanej energii. Kampania stylu życia ma pomóc w powiązaniu polskiego systemu kształcenia z praktyką życia codziennego uczniów i coraz większym stopniu pomóc odnosić szkolną wiedzę uczniów do powszednich działań w gospodarstwie domowym, stąd ukierunkowanie programu w stronę technologii informacyjnych i wychodzenia poza ramy szkoły i domu do społeczności lokalnych, do współpracy z samorządami i upowszechniania działań za pośrednictwem mediów i lokalnych kampanii. Fundacja osiąga swoje cele przez innowacyjne metody dydaktyczne i sprawdzone materiały edukacyjne (poradniki, scenariusze), wykorzystywane na warsztatach kształcących nauczycieli-instruktorów ekologicznego stylu życia. W realizacji programu aktywnie uczestniczą Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli.

Kampania „Sprzątanie świata”

Również od początku, czyli od 1994 r., Narodowy Fundusz wspiera finansowo kampanię „Sprzątanie świata”, która poprzez najprostszą aktywność, jak np. organizowanie lokalnych akcji sprzątania, porządkowania i rewitalizacji, wyszukiwanie a następnie likwidację dzikich wysypisk, co roku angażuje ok. 2 milionów ludzi w całej Polsce. Twórcą programu, kampanii i wielu innych pokrewnych inicjatyw jest Mira Stanisławska-Meysztowicz, dzieląca swój czas między Polskę i Australię, która specjalnie dla koordynowania w Polsce kampanii „Sprzątanie świata” założyła i prowadzi Fundację „Nasza Ziemia”. Wynikiem kampanii jest inicjowanie setek lokalnych programów ekologicznych. W roku 1996 za realizację kampanii Fundacja „Nasza Ziemia” została uhonorowana „Złotym Liściem” Ministra Środowiska. Od 2003 r. „Sprzątanie świata” jest ogólnopolską całoroczną kampanią edukacyjno-informacyjną. Od 1995 r. na realizację kampanii „Sprzątanie świata” Narodowy Fundusz przeznaczył 6,1 mln zł w ramach 15 umów dotacji.

Koordinacja Programu GLOBE

Od 1997 r., na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, Centrum UNEP/GRID-Warszawa prowadzi ogólnopolską koordynację programu edukacyjnego GLOBE realizowanego w ramach współpracy ze stroną amerykańską. Podstawowym zadaniem Centrum UNEP/GRID-Warszawa jest pozyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie społeczności krajowej i międzynarodowej informacji o środowisku. Od 1999 roku program jest wspierany przez NFOŚiGW, dotychczas w ramach 5 umów dotacji na kwotę 0,6 mln zł. W światowym Programie GLOBE uczestniczą

nauczyciele, uczniowie i naukowcy z ponad 110 krajów. W ramach prac uczniowie przeprowadzają badania (terenowe i laboratoryjne) z zakresu klimatu, hydrologii, badania gleb i pokrycia terenu oraz fenologii korzystając przy tym z najnowszych technologii i narzędzi. W programie wykorzystywane są nowoczesne technologie multimedialne i internetowe oraz niestandardowe narzędzia edukacyjne. W ramach programu uczniowie zaangażowani są w prowadzenie projektów badawczych, pomiarów terenowych i obserwacji przyrodniczych według specjalnie opracowanych protokołów badań, z zastosowaniem techniki GPS oraz analizy zdjęć satelitarnych.

Polski Ruch Czystszej Produkcji

Kwotą prawie 1 mln zł (pięć rocznych umów dotacji) Narodowy Fundusz od 2000 r. wspiera program pt. Polski Ruch Czystszej Produkcji, który koncentruje się na transferze wiedzy i celów rządowej „Strategii zmian wzorców produkcji i konsumpcji na sprzyjające realizacji zasad trwałego, zrównoważonego rozwoju” oraz na przekazywaniu wiedzy z zakresu Najlepszych Dostępnych Technik oraz Systemów Zarządzania Środowiskiem. Projekt został ukierunkowany na kadre małych i średnich przedsiębiorstw szczególnie z branż uznawanych za uciążliwe dla środowiska oraz przedstawicieli samorządu gminnego i powiatowego. Wiedza zdobyta przez osoby biorące czynny udział w programie jest dalej szeroko rozpowszechniana m.in. w formie szkoleń wewnętrznych wśród pozostałej kadry. Program koordynowany jest przez Stowarzyszenie „Polski Ruch Czystszej Produkcji”, które z pomocą 12 oddziałów regionalnych zajmuje się szkoleniem i projektowaniem w zakresie Czystszej Produkcji, wdrażaniem Systemów Zarządzania Środowiskiem, dostosowywaniem ich do wymogów normy ISO serii 14000 i rozporządzenia UE EMAS.

Edukacja w parkach narodowych

W dwudziestoletniej historii Narodowego Funduszu znaczące miejsce na liście dotacji inwestycyjnych zajmuje budowa, utrzymanie działalności i wzbogacanie wyposażenia oraz oferty programowej w około 60 ośrodkach edukacji ekologicznej, w tym ośrodkach funkcjonujących w parkach narodowych i krajobrazowych, Leśnych Kompleksach Promocyjnych, regionalnych centrach edukacji ekologicznej i terenowych ośrodkach edukacji ekologicznej, tzw. „zielonych szkołach”. Część tych placówek była wspierana kilkakrotnie. Wysokość środków NF przeznaczonych na ten cel tylko dla parków narodowych w dwudziestolecie 1989–2008 to około 56 mln zł. Różnorodność realizowanych projektów jest ogromna, poczynając od budowy i wyposażenia obiektów służących działaniom edukacyjnym (np. w parkach narodowych:

Fot. 3. Finansowanie projektów edukacyjnych jest szczególnie ważne w parkach narodowych i krajobrazowych, a także w Leśnych Kompleksach Promocyjnych tłumnie odwiedzanych przez turystów (fot. K. Walczak)

Photo 3. The financing of education projects is particularly important in the national landscape parks, as well as in the Promotional Forest Complexes visited by crowds of tourists

Biebrzańskim, Kampinoskim, Karkonoskim, Magurskim, Roztoczańskim i Świętokrzyskim), poprzez remont i adaptację oraz doposażenie istniejących obiektów (np. w parkach narodowych: Babiogórskim, Białowieskim, Bieszczadzkim, Ojcowskim, Poleskim, Roztoczańskim, Słowińskim, Wigierskim), po remont i budowę nowych obiektów terenowej infrastruktury edukacyjnej. Jest na tej liście około 140 ścieżek edukacyjnych (łącna długość około 900 km) i kilkadziesiąt ogrodów dydaktycznych (głównie w parkach narodowych: Białowieskim, Biebrzańskim, Bieszczadzkim, Drawieńskim, Gorczańskim, Kampinoskim, Karkonoskim, Narwiańskim, Ojcowskim, Pienińskim, Poleskim, Roztoczańskim, Słowińskim, Ujścia Warty, Węgierskim i w Borach Tucholskich). Narodowy Fundusz finansował wyposażenie parków w sprzęt służący prowadzeniu działań edukacyjnych. Lista umów zawartych z parkami narodowymi obejmuje także dofinansowywanie realizacji ponadregionalnych programów upowszechniających wiedzę ekologiczną, konferencji, seminariów i konkursów, produkcji pomocy dydaktycznych oraz różnego rodzaju wydawnictw obejmujących

mujących scenariusze zajęć edukacyjnych, biuletyny, broszury, foldery, ulotki, plakaty, mapy, wydawnictwa multimedialne i materiały publikowane na stronach internetowych poszczególnych parków.

Ogrody botaniczne i dendrologiczne

Dotacje NF kierowane były także na wsparcie ogrodów botanicznych i dendrologicznych. Najlepszymi przykładami są tu projekty realizowane w latach 2006–2007 przez Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszczykach a także Botaniczne Centrum Badawczo-Wdrożeniowe w Przelewicach. W tym drugim funkcjonuje Ogród Dendrologiczny wsparty z puli NF kwotą ok. 1 mln zł, należący do gminy Przelewice. Od 2000 r. w Ogrodzie istnieje Centrum Edukacji Przyrodniczej założone przede wszystkim w odpowiedzi na olbrzymie zainteresowanie zwiedzających. Funkcjonujący Ogród Dendrologiczny oraz Centrum Edukacji Przyrodniczej, odwiedzane rocznie przez ok. 50-60 tys. osób – stanowią bazę dla Botanicznego Centrum Badawczo-Wdrożeniowego w Przelewicach. Centrum to leży na skraju obszaru NATURA 2000 (Jezioro Miedwie i dolina rzeki Płoni), a swoim oddziaływaniem ma objąć wspólnie z innymi placówkami cenny przyrodniczo obszar Doliny Dolnej Odry i Zalewu Szczecińskiego.

Zielone szkoły w terenie

Na uwagę zasługuje dofinansowanie przez NFOŚiGW bazy do prowadzenia edukacji ekologicznej w postaci tzw. „zielonych szkół”. Najaktywniejszymi ośrodkami prowadzącymi terenowe działania z zakresu edukacji ekologicznej są trzy ośrodki harcerskie, wybrane w 1997 r. do sieci baz terenowej edukacji ekologicznej objętych merytorycznym patronatem Ministerstwa Środowiska i Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz mogących uzyskać pomoc finansową ze strony Narodowego Funduszu. Jest na tej liście Harcerskie Centrum Edukacji Ekologicznej w Funce nad Jeziorem Charzykowskim na granicy Parku Narodowego „Borów Tucholskich” powołane decyzją naczelnika ZHP w 1996 r. przy Harcerskim Ośrodku Wodnym w Funce. Dofinansowanie z puli Narodowego Funduszu przeznaczonej na cele edukacyjne otrzymała także Terenowa Baza Edukacji Ekologicznej „PERKOZ”, która od 1993 r. działa przy Ośrodku Szkoleniowo-Wypoczynkowym ZHP PERKOZ. Prowadzi się tu zajęcia dydaktyczne w ramach przygotowanego i sukcesywnie wzbogacanego Programu Edukacji Ekologicznej „Zielona szkoła w Perkozie” w następujących blokach: przyrodniczym, meteorologicznym, geograficznym, hydrobiologicznym, ornitologicznym oraz recyklingu. Fundusz wspierał także funkcjonowanie i prowadzenie zajęć w Terenowej Bazie Edukacji Ekologicznej przy Ośrodku Szkoleniowo-Wypoczynkowym „Nadwarciański Gród” w Załęczu Wielkim. Większość z tych ośrodków i centrów edukacji ekologicznej miała oczywiście róż-

ne źródła finansowania, jednak udział Narodowego Funduszu był zwykle decydujący o powodzeniu całego przedsięwzięcia. Do powyższej listy udanych projektów można też zaliczyć Fokarium na Półwyspie Helskim, prowadzone w Stacji Morskiej Uniwersytetu Gdańskiego w Helu, które także dzięki dotacjom NF urosło do rangi najbardziej atrakcyjnej w regionie placówki edukacyjnej i dydaktycznej.

Akcje i imprezy ogólnopolskie

Każda forma profesjonalnego propagowania problematyki ekologicznej przynosi wymierne korzyści środowisku i społeczeństwu, dlatego Narodowy Fundusz udziela wielomilionowych dotacji na organizowanie ogólnopolskich imprez popularyzujących zagadnienia w dziedzinie oszczędzania energii i surowców, gospodarki odpadowej, ochrony cennych przyrodniczo miejsc i zagrożonych gatunków fauny i flory oraz upowszechniania zachowań proekologicznych na co dzień. Narodowy Fundusz przez kilkanaście lat dotował tak wielkie imprezy ekologiczne jak obchodzony co roku w kwietniu Światowy Dzień Ziemi (festyny na Polu Mokotowskim w Warszawie gromadziły po kilkadziesiąt tysięcy ludzi!), czy też odbywający się pod egidą ONZ Światowy Dzień Ochrony Środowiska. Fundusz wspomagał także finansowo dużą imprezę o charakterze edukacyjnym Eko-Media-Forum, która co roku towarzyszy Międzynarodowym Targom Ekologicznym POLEKO odbywającym się zawsze jesienią w Poznaniu. Dofinansowanie ze strony NF umożliwia prezentację na targach dorobku edukacyjnego i dydaktycznego wielu organizacji i instytucji. Na corocznym Eko-Media-Forum rodzą się także nowe inicjatywy i atrakcyjne projekty, które z czasem – jako wnioski – trafiają do Funduszu.

W ciągu 20 lat działalności Narodowego Funduszu ponad 27 mln zł przeznaczono na dofinansowanie przeszło 400 konkursów oraz przedsięwzięć upowszechniających wiedzę ekologiczną. Od 2001 r. dofinansowaniem NF objęty jest ogólnopolski Konkurs Ekologiczny „Przyjaźni Środowisku” pod patronatem Prezydenta RP, organizowany cyklicznie od dziesięciu lat. Konkurs nagradza najlepsze samorządy, przedsiębiorstwa, szkoły i media za działania dla poprawy stanu środowiska. Również kolejne edycje konkursu „Przeglądu Komunalnego” o Puchar Recyklingu od 2000 r. finansowane są przez NF. To pierwsza i największa w skali kraju akcja, promująca zbiórkę surowców wtórnych i kompleksowo oceniająca jakość wprowadzanych programów segregacji odpadów. Narodowy Fundusz jest także instytucją współfinansującą od 2000 r. konkurs Ministra Środowiska, w ramach którego co roku w kilku kategoriach wybierany jest „Lider Polskiej Ekologii”. Celem konkursu jest promowanie i nagradzanie jednostek, które zasadę zrównoważonego rozwoju przyjęły za podstawę swej działalności. Najlepszym przyznawany jest tytuł „Lidera Polskiej Ekologii”. Niemal do tradycji weszło tak-

że dofinansowanie (od 1991 roku) corocznych edycji Olimpiady Wiedzy Ekologicznej organizowanej przez Ligę Ochrony Przyrody (od 22 lat). Dotacje Narodowego Funduszu wsparły także wszystkie dotychczasowe edycje ogólnopolskiego konkursu Towarzystwa Przyjaciół Dzieci „Dbam o piękno mego Domu – Ziemi” umożliwiając organizację finałów i zakup nagród dla laureatów konkursu. Fundusz wspierał też 9 edycji ogólnopolskiego konkursu „Z ekologią na co dzień” organizowanego przez dwutygodnik „Agro Serwis” głównie dla uczniów szkół rolniczych i pokrewnych oraz szkół podstawowych i gimnazjów ze wsi i małych miasteczek.

Kompleksowe programy szkoleniowe

Ogólnopolskich inicjatyw, które mają służyć właściwej edukacji społeczeństwa, wspieranych przez NFOŚiGW, jest bardzo dużo. Od wyposażania w sprzęt i pomoce dydaktyczne centrów edukacji ekologicznej, wyższych uczelni i szkół zawodowych o profilu ekologicznym, a także innych placówek oświatowo-wychowawczych do kompleksowych programów kształcenia nie tylko nauczycieli, ale także przedstawicieli innych środowisk zawodowych, które mają do czynienia z ochroną środowiska. Jednym z większych przedsięwzięć dofinansowanych przez Narodowy Fundusz były 4 cykle szkoleń zrealizowane w latach 2000–2005 dla środowiska rzemieślniczego i małych przedsiębiorstw. Celem tych szkoleń oraz działań informacyjnych było zapoznanie Izb Rzemieślniczych i Cechów z zasadami zgodnego z rozwojem zrównoważonym administrowania ochroną środowiska oraz poprawnymi i skutecznymi działaniami gospodarczymi w środowisku. Natomiast w projekcie „Ogólnopolski system podwyższania konkurencyjności polskiego rzemiosła w zakresie standardów ekologicznych”, także realizowanym przez Związek Rzemiosła Polskiego, celem szkoleń było przygotowanie przedsiębiorców do sprostania konkurencji w okresie przygotowania i wejścia Polski do Unii Europejskiej, w obliczu szybko zmieniającego się prawa ochrony środowiska. Fundusz sfinansował też duży program szkolenia dla Straży Granicznej z zakresu transportu materiałów niebezpiecznych przez granicę. Wielkim przedsięwzięciem (z udziałem kilku tysięcy osób) był też kompleksowy program zawodowego doskonalenia nauczycieli, którego podjęło się Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego a także kształcenie liderów edukacji ekologicznej w zakresie gospodarki zużyтыми opakowaniami (odzysku i recyklingu) przez Polską Koalicję Przemysłową Na Rzecz Opakowań Przyjaznych Środowisku „Eko-Pak” a także cykl szkoleń dla animatorów edukacji ekologicznej przeprowadzony przez Stowarzyszenie „Zielona Szkoła” w Łodzi.

Biblioteka wydawnictw ekologicznych

Książki, poradniki i atlasy adresowane do dzieci, młodzieży i dorosłych, wydawane przez różne oficyny, przy finansowym wsparciu Narodowego Funduszu znacznie ułatwiają upowszechnianie problematyki ekologicznej. W ciągu dwóch dekad Narodowy Fundusz dofinansował olbrzymią grupę pozycji książkowych, wydawnictw multimedialnych, a także folderów, plakatów i broszur na łączną kwotę ok. 20 mln zł. Wśród szczególnie cennych i atrakcyjnych źródeł informacji dla uczniów i nauczycieli są takie pozycje jak: „Różnorodność biologiczna w Polsce” i „Elektroniczny Atlas Środowiska Polski”, wyposażony w 200 map ukazujących stan środowiska, zagrożenia i działania na rzecz jego poprawy. Obydwie pozycje zawierają bogaty materiał ilustracyjny udostępniony w technice multimedialnej. W grupie publikacji dla dzieci i młodzieży na uwagę zasługują także następujące pozycje: „Ten dziwny tajemniczy świat” (zbiór scenariuszy zajęć przedszkolnych wraz z kompendium wiedzy dla nauczyciela) „Edukacja ekologiczna w przedszkolu”, „Edukacja ekologiczna w szkole podstawowej”, seria „Atlasy i klucze”, „Scenariusze do zajęć lekcyjnych dla nauczycieli szkół gimnazjalnych”, „Rozumiemy zwierzęta” – przewodnik dla nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjalnych do edukacji humanitarnej i ekologicznej, „Którędy po Ziemi” (zbiór scenariuszy dla szkół podstawowych wraz z kompendium wiedzy dla nauczycieli). Wśród dofinansowywanych pozycji były również książki o charakterze popularnym, propagujące ekologię m.in. takie tytuły jak: „Dzielenie się światem”, „Ekologia wybór przyszłości”. Do węższego kręgu odbiorców adresowane były wydawnictwa o bardziej specjalistycznym charakterze m.in.: „Zasady ekopolityki w rozwoju obszarów wiejskich”, „Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych”, „Ochrona środowiska” i „Ekologia ogólna”, „Zarządzanie środowiskiem”, „Czerwona Księga Zwierząt”, „Czerwona Księga Roślin”, „Gospodarowanie w lasach drobnej własności” – poradnik dla prywatnych właścicieli lasów, „Vademecum młodego ekologa” – książka przeznaczona dla młodzieży oraz dla nauczycieli, którzy mogą wykorzystywać ją na lekcjach, „Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”, „Obszary chronione w Polsce”. Lista znakomitych tytułów zajęłaby tu znacznie więcej miejsca.

Na wyróżnienie zasługują m.in.: wydany w 1999 r. album promujący polską przyrodę „Ile Cię trzeba cenić” wykorzystujący fragmenty „Pana Tadeusza” dotyczące opisów przyrody. Całość wzbogaciły piękne fotografie przyrodnicze. W 1996 r. Liga Ochrony Przyrody opublikowała wydawnictwo o charakterze encyklopedycznym „Ochrona przyrody i środowiska w Polsce”, pomocne w nauce o ochronie przyrody w szkołach. Rok później NF dofinansował album „Ten dziwny tajemniczy świat. Edukacja ekologiczna w przedszkolu” (Centrum Informacji o Środowisku). Książka dużą uwagę zwróciła na metody aktywnego kształcenia jako szczególnie polecane w edukacji ekologicznej.

Pomocne w dydaktyce

Odrębne miejsce na liście finansowanych przez Narodowy Fundusz projektów zajmuje dotowanie produkcji pomocy dydaktycznych w postaci pakietów edukacyjnych i gier dla dzieci i młodzieży. Na ten cel NFOŚiGW wydatkował w ostatnim dwudziestoleciu ok. 12,5 mln zł. Wśród dofinansowanych pozycji był m.in.: zestaw dydaktyczny do badania jakości wód dla szkół ponadpodstawowych łącznie z dokładną metodyką wykonywania pomiarów opisaną w „Poradniku do badania jakości wód” dołączonym do każdego zestawu. Z kolei „Zielony Pakiet” pomyślany jako kompendium wiedzy z zakresu ochrony środowiska przeznaczony był dla gimnazjów. Wprowadzaniu pakietu towarzyszyła seria szkoleń dla animatorów działań ekologicznych i nauczycieli. Było to pierwsze tego typu przedsięwzięcie realizowane przez Polskie Biuro Regionalnego Centrum Ekologicznego na Europę Środkową i Wschodnią. Stanowiło przykład „dobrych praktyk” i było powielane w innych krajach regionu Europy Środkowej i Wschodniej. Dzięki dofinansowaniu udzielonemu przez Narodowy Fundusz bezpłatną dystrybucją na terenie całego kraju objęty był pakiet edukacyjny skierowany do nauczycieli, dzieci i młodzieży „Czym skorupka za młodu nasiąknie... czyli jak pokochać przyrodę, żeby ona pokochała nas”. Do dzieci w wieku 5-9 lat oraz ich rodziny adresowane było „Magiczne pudełko” – innowacyjna gra towarzyska podzielona na 5 tematów dotyczących zdrowia, życia rodzinnego, środowiska i konsumpcji. Interesujący pakiet edukacyjny proponuje różne sposoby dotarcia do dziecka: poprzez grę, zabawy w grupie i gry symulacyjne.

Filmoteka przyrody polskiej

Unikalnym dziełem, które ma wielkie walory edukacyjne i popularyzatorskie, jest pełna seria filmów dokumentalnych o wszystkich 23 parkach narodowych w Polsce, której realizacja została sfinansowana dotacją w łącznej wysokości ok. 4,7 mln zł. Oprócz interesujących zdjęć przyrodniczych Filmoteka Parków Narodowych wzbogacona została o animacje komputerowe, które w atrakcyjny, nowoczesny i przystępny sposób wyjaśniają zjawiska i procesy występujące w przyrodzie. Poszczególne filmy zrealizowane przez różnych producentów, po wyemitowaniu w różnych kanałach telewizji, zostały nagrane na kasety VHS i płyty DVD i stanowią dziś znakomitą pomoc chociażby dla nauczycieli i młodzieży w szkołach, ośrodkach edukacji ekologicznej, na terenie całej Polski. Oprócz „parkowej” filmoteki Narodowy Fundusz przyczynił się także do powstania znakomitych dzieł filmowych o ginących i zagrożonych gatunkach roślin i zwierząt, takich jak: orzeł bielik, wilk, głuszec, wąż eskulapa, żółw błotny, sowy, nietoperze, grzyby chronione i inne.

Ekologia w radiu i telewizji

Wśród zrealizowanych programów telewizyjnych, które uzyskały dofinansowanie z Narodowego Funduszu, należy wymienić: „Świat Wokół Nas” (52 odcinki po 20 minut), cykl pt. „Bliżej Europy” (20 odcinków po 20 minut), a także cykl pt. „Zielona Polska” – 20 odcinków omawiających wszystkie aspekty ochrony środowiska na terenach wiejskich. Cenną pomocą dydaktyczną są cykle filmów pt. „Eko-generacja” i „Cztery żywioły” – omawiające zagadnienia związane z odnawialnymi źródłami energii, „Planeta śmieci” – dotycząca problemów racjonalnej gospodarki odpadami oraz 6-cio odcinkowy dokument „Świat Bałtyku”. Bardzo wysoko został oceniony zarówno przez ekspertów z dziedziny gospodarki wodnej jak również przez filmowców, trzyczęściowy film „Czas powodzi”, przedstawiający powódzie w ujęciu historycznym, przyczyny ich powstawania, sposoby ochrony oraz prognozy zagrożeń powodziowych. Wiele programów i filmów zrealizowanych przy pomocy finansowej NF uzyskało nagrody oraz wyróżnienia na festiwalach filmowych krajowych i zagranicznych. Na szczególne wyróżnienie, zdaniem ekspertów zajmujących się edukacją ekologiczną, zasługuje cotygodniowy magazyn telewizyjny „Świat wokół nas” (dotacja ponad 4,1 mln zł) czy też ciekawie zrealizowany cykliczny program edukacyjny „Spacery z dziadkiem”, w którym poznawanie walorów polskich parków narodowych i krajobrazowych, oparte zostało na oryginalnym pomysłe dialogu dziadka z wnuczką.

Programy radiowe o tematyce ekologicznej dofinansowane przez Narodowy Fundusz zrealizowane są w formie cyklicznych audycji oraz spotów. Były to mniej i bardziej znane audycje, a wśród nich m.in.: codzienny „Eko-serwis” I Programu Polskiego Radia, „Zielona alternatywa”, „Forum zielonej energii”, „Eko-szansa”, „Darowane kalorie”, „Świat dobrych odpadów”, „Sygnały dnia”, „Z pierwszej ręki”, „Zielona energia”, „Parki krajobrazowe”, „Energia odnawialna”, „Eko-Parlament”.

Ponad sto tytułów prasowych

Od wielu lat Narodowy Fundusz wspiera także promocję zagadnień związanych z ochroną środowiska oraz edukację prowadzoną na łamach czasopism i wkładek ekologicznych w mediach ogólnopolskich i regionalnych. Na realizację projektów mieszczących się w tym zadaniu NFOŚiGW przeznaczył ponad 15 mln zł. W ramach tego programu przez wiele lat dotowane były zarówno czasopisma poruszające sprawy związane z ekologią w sposób popularny (np. „AURA”, „Przyroda Polska”, „Echa Leśne”, „Ekoświat”, „Eko i My”), jak i czasopisma typowo branżowe, w całości poświęcone wybranym zagadnieniom ochrony środowiska („Gospodarka Wodna”, „Środowisko”, „Chrońmy Przyrodę Ojczystą”, „Przegląd Komunalny”, „EkoFinanse”, „Prawo i Środowisko”, „Problemy Ocen Środowiskowych”, „Recykling i Czysta Energia”, „Inżynieria

i Ochrona Środowiska”, „Ochrona Powietrza i Problemy Odpadów”, „Biznes i Ekologia”, „Ekonomia i Środowisko”). Na dofinansowanie NF mogły liczyć również wybierane w wyniku rywalizacji konkursowej cykle artykułów prasowych, reportaży oraz felietony.

Badania wykazują, że media są jednym ze skuteczniejszych sposobów edukowania społeczeństwa oraz kształtowania świadomości ekologicznej i odpowiedzialności za podejmowane decyzje. Narodowy Fundusz dofinansował wydawanie ponad stu tytułów czasopism i gazet o charakterze ekologicznym oraz ekologicznych dodatków do dzienników, tygodników i miesięczników. Większość z nich była dofinansowywana przez wiele lat. Wśród czasopism znalazły się zarówno wysokonakładowe pozycje, takie jak np. „Rzeczpospolita”, „Przegląd”, „Gazeta Rolnicza”, „Mały Gość Niedzielny”, „Wiadomości Wędkarskie”, jak również czasopisma tematyczne, skierowane do ściśle określonej grupy odbiorców, np. do dzieci „DD-Reporter”, „Zwierzaki”, „Świerszчыk”, do młodzieży („Filipinka”, „Ekoświat”, „Zielona Liga”), środowisk studenckich („Puls Studenta”, „Gwóźdź Programu”) a także środowisk wiejskich („Ziemia Rodzinna”, „Ekorolnik”, „Gazeta Sołecka”, „Agroserwis”).

Internet jako narzędzie informacji i edukacji

Narodowy Fundusz nie mógł oczywiście pozostawić bez odpowiedzi oczekiwania wielu środowisk na wsparcie finansowe dla nowoczesnych form przekazu, przede wszystkim takich jak wortale i portale internetowe. Od kilku lat przy dofinansowaniu różnych kampanii edukacyjnych i inicjatyw proekologicznych Narodowy Fundusz bierze pod uwagę także dostępność tych projektów na pośrednictwem Internetu. Na szczególne wyróżnienie zasługuje tu Edukacyjny Portal Internetowy „Biomasa” prowadzony przez Fundację Partnerstwo dla Środowiska. W portalu zamieszczono materiały edukacyjne poświęcone tematyce zmian klimatycznych i wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Materiały (scenariusze lekcji i prezentacje) zostały opracowane na potrzeby edukacyjnego serwisu internetowego z przeznaczeniem przede wszystkim dla uczniów i nauczycieli szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Każdy z tematów został opracowany na dwóch poziomach – gimnazjum i szkoły średniej. W ramach projektu przeprowadzono również konkurs internetowy. W dziale edukacyjnym portalu prezentowane są prace przygotowane przez uczestników konkursu. Drugim wyróżniającym się projektem, który otrzymał dofinansowanie z NFOŚiGW był serwis internetowy „Skarby przyrody polskiej w ramach obszarów Natura 2000” prowadzony przez Pomorskie Centrum Badań i Technologii Środowiska Uniwersytetu Gdańskiego. Celem projektu „Skarby Natury” jest propagowanie przy pomocy Internetu wiedzy na temat obszarów objętych programem NATURA 2000, przede wszystkim poprzez upowszechnianie informacji o polskich obszarach wchodzących w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000, utworzenie łatwo dostępnej,

internetowej bazy informacji o polskiej przyrodzie, a także interaktywny konkurs dla uczniów i nauczycieli.

Ze Śląska i Zagłębia Miedziowego po zdrowie

W programie wspierania edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju Narodowy Fundusz od wielu lat wspiera profilaktykę zdrowotną dzieci i młodzieży z obszarów, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska. Dotowanie tego typu działalności oraz finansowanie badań monitoringowych stanu zdrowia dzieci i młodzieży na wybranych, najbardziej zanieczyszczonych terenach Polski, finansowane jest przez NFOŚiGW od połowy lat dziewięćdziesiątych. W latach 1995–1997 Fundusz wspierał profilaktykę zdrowotną dzieci z terenów narażonych na środowiskowe zagrożenia zdrowotne wywołane przez ołów w rejonie Miasteczka Śląskiego i Tarnowskich Gór. Od 1998 r. na liście dotowanych znalazły się także fundacje i stowarzyszenia z Górnego Śląska i Zagłębia Miedziowego. W sumie, od 1995 r. Narodowy Fundusz przeznaczył na ten cel prawie 7 mln zł. Wyjazdy profilaktyczne oraz badania monitoringowe stanu zdrowia dzieci finansowane są zwykle z kilku źródeł: największych dotacji udzielają Narodowy i wojewódzkie fundusze ochrony środowiska, ale także zarządy miast, urzędy gmin, starostwa powiatowe, miejskie ośrodki pomocy społecznej oraz kuratoria oświaty. W Miasteczku Śląskim i Tarnowskich Górach dofinansowanie podzielone jest między cztery fundusze ekologiczne: Narodowy, wojewódzki, powiatowy i gminny. Oczywiście w kosztach wyjazdów profilaktycznych partycypują także rodzice dzieci.

Dotacje dla pozarządowych organizacji ekologicznych

Wychodząc naprzeciw potrzebom zgłaszanym przez organizacje społeczne zajmujące się ochroną środowiska, w tym także edukacją, Narodowy Fundusz uruchomił w 2004 r. program specjalnie nastawiony na wspieranie działalności pozarządowych organizacji ekologicznych (POE). Założenia i sposób funkcjonowania programu opracowywane były przy aktywnym udziale przedstawicieli POE wytypowanych przez te organizacje. Celem wspólnych działań było wypracowanie rozwiązań pozwalających na jak najefektywniejsze wykorzystanie środków NF i uczynienie procesu wyboru organizacji, które będą wspierane w ramach tego programu jak najbardziej przejrzystym. Dotychczas w wyniku funkcjonowania programu zawarto 70 umów z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi na łączną kwotę około 3 mln zł. Wsparcie otrzymało około 50 organizacji. Dotacja Narodowego Funduszu przeznaczana jest na dofinansowanie bieżącej działalności organizacji w zakresie m.in. monitoringu środowiskowego, działalności interwencyjnej, informacyjnej, edukacyjnej. Wśród działań objętych dofinansowaniem znalazły się takie zadania jak: dofinan-

sowywanie „zielonych miejsc pracy”, prowadzenie „zielonego telefonu” oraz punktów konsultacyjnych, prowadzenie interwencji terenowych, poprawa skuteczności działań z zakresu *public relations*, tworzenie i aktualizacja stron internetowych, udział w szkoleniach członków POE i tym samym podnoszenie ich kwalifikacji, prowadzenie bibliotek ekologicznych, pozyskiwanie pieniędzy z innych źródeł (np. funduszy). W ramach programu pokrywane są także częściowe koszty bieżącego utrzymania biura organizacji.

W latach 1989–2008 Narodowy Fundusz dofinansował między innymi:

- działalność około 60 ośrodków edukacji ekologicznej, tj. ośrodków funkcjonujących w parkach narodowych, regionalnych centrów edukacji ekologicznej i terenowych ośrodków edukacji ekologicznej tzw. „zielonych szkół” (część tych ośrodków była wspierana kilkakrotnie),
- realizację ponad 90 ogólnopolskich programów aktywnej edukacji ekologicznej w tym kilkunastu wieloletnich,
- realizację 50 kampanii edukacyjnych,
- realizację programów dydaktycznych z zakresu ochrony środowiska w ponad 60 wyższych uczelniach i w kilkudziesięciu szkołach średnich,
- realizację i wielokrotną emisję na antenie ogólnopolskiej 70 filmów przyrodniczych, 37 cyklicznych programów telewizyjnych oraz 32 cyklicznych programów radiowych,
- produkcję 170 pomocy dydaktycznych w tym: pakietów edukacyjnych, gier planszowych, quizów, filmów edukacyjnych na kasetach video i programów edukacyjnych na nośnikach CD,
- wydawanie ponad 100 tytułów czasopism i gazet poruszających problematykę dotyczącą ekologii, (większość tytułów wspierana była finansowo przez okres dłuższy niż jeden rok),
- wydanie ponad 850 publikacji książkowych,
- wydanie około tysiąca folderów, map, biuletynów, plakatów, kalendarzy itp. w łącznym nakładzie ok. 2,5 mln egz.
- organizację ponad 730 konferencji, seminariów, kongresów itp.,
- przeprowadzenie ponad 240 konkursów oraz około 1000 imprez upowszechniających wiedzę ekologiczną.

Krzysztof Walczak
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Warszawie
K.Walczak@nfosigw.gov.pl